LIANA POP

PASIV GRADUAL

Din perspectiva teoriei prototipului, ne propunem să observăm expresii ale pasivului în româna vorbită, pornind de la ceea ce gramaticile recunosc drept forme pasive, pentru scris şi oral. Amintim că, în teoria semantică a prototipului, o categorie include, pe lângă „cei mai buni reprezentanți" ai săi, şi pe alții, mai apropiați sau mai îndepărtați de aceştia. Astfel, în consens cu studii teoretice şi aplicate din spațiul românesc sau din cel larg european, propunem aici o privire asupra *categoriei de pasiv* pe un corpus de texte orale, unde multe expresii par să transgreseze frontierele care o circumscriu în mod tradițional. Or, aceste forme ne-au incitat la o privire mai largă asupra categoriei de pasiv, mai ales pentru ocurențele lor în discurs, mai puțin gramaticalizate.

Demersul nostru porneşte de la formele gramaticale recunoscute şi desemnate în gramatici drept „prototipice", trece prin câteva considerente mai generale referitoare la gradualitatea expresiilor lingvistice cu sens pasiv, pentru a propune, în final, subtipuri ale acestora aşa cum apar ele în corpusul oral pe care l-am supus observației.

1. PASIVUL GRAMATICAL

În lingvistica românească, pasivul e tratat atât în gramatici (luăm aici în considerare GALR), dar şi în afara lor, de către cercetători preocupați de forme cu sens pasiv mai puțin recunoscute.

1.1. În gramatică

În gramaticile româneşti, pasivul e tratat în termeni de diateză, cu formele sale cel mai gramaticalizate. Astfel, GALR identifică ceea ce numeşte *construcții lungi* şi *scurte* (predicate complexe de tip verbal), în funcție de prezența în construcție a doi agenți (subiect şi complement) sau doar a unuia singur. Aceste forme sunt apoi clasificate în *marcate* şi *nonmarcate*, acestea din urmă incluzând pasivul lexical, cu marcă zero.

Cazuri marcate sunt construcțiile cu operatorul *a fi* + participiul verbelor tranzitive (cazul prototipic), dar şi formele *reflexive*. Sunt identificate unele sinonime relative ale lui *a fi* : *a veni*, *a se afla*, *a rămâne*, *a deveni*, *a părea*. Forma cu *a veni* e considerată ca având „urme de pasiv" (deci, ca mai puțin gramaticalizată, zisă populară, cu întrebuințări apropiate de formele eliptice în *a trebui* + participiu.

DACOROMANIA, serie nouă, XXVII, 2022, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 93–103

GALR dă şi preferinţele stilistice ale formelor: stilul literar pentru formele prototipice, juridic-administrativ pentru cele reflexive (p. 137).Statut de pasiv lexical este recunoscut şi supinelor şi ocurenţelor adjectivale ale participiilor (*om învăţat*). În ediţia din 2005, această gramatică introduce un *criteriu pragmatic* şi vorbeşte despre *grade de pasiv*, mai ales pentru unele elemente predicative suplimentare (EPS).

1.2. În alte studii specializate

Aspecte problematice ale formelor pasive au fost şi sunt în preocupările mai multor lingvişti români. Amintim aici comentarii referitoare la: valorile participiului românesc (Stati 1954), forme distincte ale complementului de agent în româna veche (Diaconescu 1959), frecvenţa formelor reflexiv-pasive în româna secolului al XVI-lea (Hoarţă-Cărăuşu 2009), structuri cu două EPS succesive, cum ar fi „Vinul *merită băut fiert*" (Chircu 2010), originea construcţiilor cu *a veni* (Dragomirescu, Nicolae 2012, cu incursiuni la Iorgu Iordan (1950), Maria Manoliu (1971), Gabriela Pană Dindelegan (2003) şi cu exemple din româna veche – „*Blagoslovit vine,* în numele Domnului, împăratul izraililor" –, din româna vorbită – „E vorba de stratul […] peste care *venea aşezat* primul rând de cărămidă"); în fine, gramaticalizarea unor verbe de mişcare sau de localizare ca auxiliare de pasiv, cu valori suplimentare faţă de *a fi* (Boioc Apintei, Costea 2020 şi Botez Stănescu, Dragomirescu 2020).

2. PASIVUL CA SENS

Ni s-a părut interesant să preluăm şi să dezvoltăm din GALR ideea unei *gradualităţi* a pasivului, ca şi pe cea care susţine că unele forme mai puţin acceptate ar avea „urme de pasiv", acestea reclamând o redefinire a *sensului pasiv* dincolo de structurile sintactice ale strictei „diateze pasive". Dintr-o perspectivă cognitivă care clasează elementele unui enunţ, în termeni de *salienţă*, ca mai mult sau mai puţin proeminente (vezi *figură* vs *fond* sau *figura pacientului*, la Langaker 1987, p. 293, 298), ori din perspectiva teoriei prototipului (Kleiber 1990), credem că e oportun să păstrăm consensul cu GALR în privinţa prototipului de pasiv ca structură gramaticalizată a lui *a fi* + participiu.

Din punct de vedere lingvistic, noţiunea de *salienţă* ar fi rezultatul ingredientelor prozodice, lexicale, sintactice, semantice şi pragmatice, ceea ce ar situa parţial sau însumat ca forme de pasiv cele care:

– semantic, presupun existenţa unui *pacient* – obiect direct ;
– gramatical, sunt la *diateza pasivă*, cu auxiliarul *a fi* + participiul trecut (+ complementul de agent) ;
– lexical, se prezintă ca *participii trecute*, adjectivizate sau nu, sau ca *substantive deverbale* cu sens rezultativ;
– pragmatic, *tematizează pacientul procesului*[1].

[1] Gabriela Pană-Dindelegan, în DGLS, s.v. *pasiv*, descrie pasivul la niveluri similare.

Din combinarea acestor particularități rezultă forme de pasiv mai mult sau mai puțin apropiate de prototipul gramaticalizat, acesta din urmă fiind perceput, ca „cel mai bun reprezentant" prin cumularea trăsăturilor pragma-semantice (promovarea pacientului în poziție de subiect) şi morfo-sintactice (structura perifrastică cu *a fi* + participiu), într-o structură de enunț analitică, descriptivă, care poziționează explicit agentul-subiect şi pacientul-complement. Or, s-a sugerat deja că inversarea rolurilor se adevereşte a se face şi dincolo de configurația pur gramaticală, prin procedee pragmatico-discursive de tematizare (dislocare) a pacientului. Mai multe forme însă par a se situa pe o scală având la extreme un *pasiv posibil*, respectiv unul *pragmatico-discursiv*, chiar inferențial. Astfel, în dinamica discursului oral apar forme diverse de pasiv, mai mult sau mai puțin marcate prototipic, pe care le putem numi mai „puternice" sau „mai slabe". Am avut în vedere faptul că formele nominale de verbale au fost declarate şi în gramaticile cognitive (Langaker 1987, 2006) ca fiind mai slabe decât cele verbale (ex. *condamnare* vs *a condamna*); la fel, că formele dislocate, focalizate, sunt mai puternice decât cele integrate gramatical; că pozițiile subordonate gramatical sunt mai slabe decât cele regente; că formele personale sunt percepute ca mai puternice decât cele impersonale, dar şi că structurile descriptive (cu *a fi* + participiu) sunt mai puternice decât cele contrase, adjectivizate sau substantivizate (ex. : El *a fost condamnat* vs Persoana *condamnată. Condamnarea* lui a fost târzie) ş.a.m.d. Chiar dacă această gradualitate a sensului pasiv pare mai mult sau mai puțin evidentă în diversele sale forme, ideea unei scale graduale perfecte pentru acestea nu se poate susține. Vom vedea acest lucru pe un corpus oral, unde strategiile discursive se adaptează dinamicii informaționale a discursului în forme foarte variate, mai puternice ori mai slabe.

3. CORPUSUL

Am supus observației un singur corpus – *Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiță de tipologie* [IVLRA][2] –, în care totalul de 267 de pagini nu reia decât o parte din cele 50 de ore de înregistrări. Am efectuat asupra acestuia o căutare manuală pentru opt tipuri de texte, ceea ce ne obligă deocamdată să declarăm rezultatele ca provizorii şi să lăsăm cercetarea deschisă.

4. FORME DE PASIV ÎN DISCURSUL ORAL

Am identificat în aceste texte[3] forme mai mult sau mai puțin acceptate din perspectivă gramaticală, iar dacă unele sunt recunoscute ca posibile, atât în registrul scris cât şi în cel oral, altele apar ca specifice limbii vorbite.

[2] IVLRA este disponibil pe Internet la adresa: https://www.scribd.com/document/50650439/Liliana-Ruxandoiu-INTERACTIUNEA-VERBALA-IN-LIMBA-ROMANA-ACTUALA.

[3] Am indicat la toate exemplele pagina la care a fost găsit exemplul. Am păstrat intacte mărcile transcrierilor din IVLRA (MAJUSCULE pentru segmentele accentuate), dar am adăugat *italice* pentru formele de pasiv, MAJUSCULE MICI pentru tematizări.

Vom menționa:

– pentru formele înregistrate în gramatici (**4.1.**): forme *prototipice*, *reflexive* şi *pasive lexicale*;

– pentru formele neînregistrate în gramatici (**4.2.**): configurații cu structuri tematizate/topicalizate şi forme pe care le vom numi aici *încorporate*, *eliptice* şi *în cumul*.

4.1. Forme înregistrate de gramatici

Este vorba de expresiile zise *prototipice* (cu operatorul *a fi*), dar şi de formele de *pasiv reflexiv* şi de *pasiv lexical*. Le vom cita în enunțuri izolate (mai apropiate de formele recunoscute), dar cazuri mai interesante apar în contextul dinamicii discursive, expresii mai puțin observate de către gramaticieni.

4.1.1. Forme prototipice

Reținem mai întâi două ocurențe prototipice cu *a fi* (în (1) şi (2), şi o formă considerată mai puțin prototipică în (3), cu *a rămâne*[4] :

(1) C : majoritatea spitalelor *sînt ținute* ***de*** biserică. (237)
(2) aş dori să vă întreb↑ de la /bibisi/. ă: aş dori să vă întreb ă: în CE departamente↑ sau în CE sectoare: ă: *sunt angajate* […] acele persoane ă: care fac obiectul: diferendumului. (156)
(3) federația NU POAte # *să rămînă neconDU:să*↑ (192)

În (4), verbul *a fi* alternează cu *a rămâne*, într-o dinamică discursivă frecventă în limba vorbită:

(4) A : şi aş dori să trimit u:n↓mesa:j↓ pe un mobil↓î:n franța. <$_R$ şi: aş vrea să ştiu dacă pot să-l trimit↑ pentru că am încercat să-l trimit↑ şi *mesajul a fost stocat*>.
B :*a rămas stocat*. (196)

Acest tip de alternanță a fost identificat de Claire Blanche-Benveniste (1990) ca „expresie concurențială a valorii pasive” (*expression concurrentielles de la valeur passive*, p. 52), sau ca „utilizarea mai multor formulări de către vorbitor” (*utilisation des multiples formulations par les locuteurs*), ca în:

(5) *ça a été imprimé* comme ça*on a imprimé ça*
‘*a fost printat* aşa *s-a printat* aşa’
c’est réfléchi par un miroir à 45 degrés qui *réfléchit*
‘*e reflectat de* o oglindă la 45 de grade care *reflectează*’
ça m’a choqué oui – *j’ai* vraiment *été choqué* de de voir cette chose-là
‘*m-a şocat* da – *am fost* cu adevărat *şocat* să să văd chestia aia’
on peut le dessiner ça se dessine comme quand *on dessine* l’anse d’un panier (p. 53)
‘*se poate desena se desenează* ca şi când *desenezi* toarta unui coş’

Recent, Ruggero Druetta (2020) semnalează şi tendința vorbitorilor de *a reformula* informația de mai multe ori: forme de pasiv prototipice sunt reluate prin

[4] De care s-au ocupat mai ales Mădălina Botez Stănescu şi Adina Dragomirescu(2020).

echivalenți activi, într-un du-te-vino care vizează rezultatul şi procesul[5], ca în exemplul (6):

(6) les vaches *vous les avez* | _ | ah *elles sont alpées* maintenant | _ | et pis […] *vous les alpez* où
'vacile *le-ați* _ a_ *sunt duse* la munte acum_ şi apoi […] unde *le duceți la munte*'

Alte ocurențe alternează timpuri verbale ale aceluiaşi verb pasiv, indicând o schimbare a punctului de vedere la vorbitori, ca în (7):

(7) CC : şi *a fost publicată*
MC: mo- în monitorul oficial *este publicată* pe ziua de zece ianuarie. (154)

ori strategii definitorii, ca în (8):

(8) MC :îmi↑ îmi ↑îmi spuneți ă: nişte lucruri care adică ă: ă: ă: îi numiți sindicat pe unul care *nu este nu e legal constituit*. *nu este înregistrat la tribunal*↑ (157)

O reformulare poate apărea în limba vorbită şi cu mărci specifice enunțurilor definitorii (*deci*), ca în (9), unde semnalează termenul *accesul liber la internet* ca termen definit:

(9) intrarea pe internet *fără să mai fii legat* ***de*** *un fir*↓# de un telefon↓ # de ceva↓ ***deci*** *accesul liber* pe internet> (209)

În fine, unele forme acceptă elipsa copulei *a fi*, iar cazul cel mai prezent în GALR (p. 135) este structura cu *a trebui*. Am reținut din corpus ocurențele (10) şi (11), cea de-a doua fiind un exemplu de alternare de forme pasive (cercetare *finanțată* / cercetare care-*ar trebui finanțată*):

(10) *trebui observat* că cel puțin noi procurorii nu avem de ce săne plângem↓ (159)
(11) CERCEtarea↓ din punct de vedere al finanțării↑<$_R$ am putea s-o împărțim în: # cercetare *finanțată* DE STAT↑> şi: cer⊥ a: cercetare care-*ar TREbui finanțată DE CĂTRE* marile firme↓# marii agenți economici. (207)

4.1.2. Pasive reflexive

Ca şi alte limbi, româna deține un pasiv reflexiv impersonal cu *se*, clasat de GALR între formele marcate. Dacă exemplul (12) arată un complement direct postpus, în următoarele, obiectul direct nu este menționat.

(12) nu *s-au făcut investigații* (157)
(13) *se investeşte* MULT în: ↑ în acest domeniu? (207)
(14) nu *se timbrează* [suplimentar (101)

De la (15) la (17), expresiile perifrastice alternează cu cele reflexive[6]:

[5] Aceste fenomene aparțin la ceea ce, în activitatea de producere a discursului, s-a numit în sens larg *disfluență* (*disfluence*, Bove 2008, 52–53).

[6] Unde recunoaştem noțiunea de *parcurs actanțial* a lui Ruggero Druetta (2020), ca schimbare a punctului de vedere auctorial.

(15) PN : faptu' că ne-am interesat la tribunal dacă a fost la judecătorie # dacă *a fost înregistrat* este un lucru firesc. [...] e firesc să te interesezi dacă *s-a înregistrat* la judecătoria sectorului şase (158)
(16) A : da ↑aşa am primit mesaj de la: centru: de servicii↓ că [mesajul] *a fost stocat*↑ şi nu ştiuda-
B:[*se poate trimite*↓da # (196)
(17) A : eu mi-am plăti:t ă ăcaZArea şi ma:sa↑ şi # TOŢI ceiLALţi↓ nici măcar [pentru sporTI:VI *nu s-a plătit*. [...] <$_{L}$nici măcar transportu> *nu a fost plătit* de <$_{R}$ fedeRAţie.> (190)

4.1.3. Pasive lexicale

GALR le numeşte „cu marcă zero" (p.137) şi include aici *participii adjectivizate* şi *forme de supin ale verbelor tranzitive cu trăsătură inerentă* [+Pasiv] şi *trimiţând la un subiect activ în poziţie de complement de agent*: avere bine *administrată* ***de*** *moştenitori*; profesor *demn de ales* director ***de către*** *colegi* (p.138).

Într-un prim exemplu mai jos (18), participiul *panicat* pare să aibă, prin prezenţa copulei *a fi*, un statut semiverbal şi semiadjectival, dar în (19), *legată* este evident în poziţie adjectivală, căci se subordonează direct substantivului *cercetare*:

(18) dac-aş vrea *să fi:u* # cum să spun eu↑*PAniCAT* aş spune că [...] (203)
(19) există o *cercetare legată*↓<$_{J}$ foarte pragmatic↓# de economia naţională↓ (207)

În (20), mai multe participii adjectivale în poziţii predicative se pot succeda cu uşurinţă: primele două, subordonate unor substantive (ateu *convins*, anti mihai întâi *afirmat*), celelalte, în dublă subordonare (EPS), verbală (*a ieşi*) şi nominală (*flancat*, la masculin singular). Din raţiuni de economie, construcţia perioadei recurge la forme pasive cu forme scurte.

(20) aţi fost ă: *ateu convins*↓ aţi fost *ANti mihai întîi # afirMAT* ***prin*** fapte↓ ieşiţi acuma în piaţa publică↑ *flancat* # ***de*** cruce şi ***de*** coroană↑ adică ***de***: prea_sfinţia sa şi ***de***: [majestatea_sa. (147)

Forme de supin cu sens final sunt frecvente atât în scris, cât şi în oral, ele fiind inventariate în gramatici. Din corpus, am extras:

(21) *e de observat:* cu privire la acest aspect↑ [...] o NORmală reticenţă... (159)
(22) există cerceTAre şi-n domeniul TEXTIL↓[…] care *NU este de neglijat* (207)
(23) *am* şi eu două anunţuri *de făcut* (224)
(24) MUzica↓ e-aşa ceva de:⊥ un obstacol *de netrecut* între două persoane? (222)

4.2. Forme neînregistrate în gramatici

Este vorba despre promovarea pacientului în poziţii frontale prin construcţii cu tematizare (topicalizare), tipic discursive[7]:

[7] Că aceste dislocări aparţin întru totul problematicii discursive, într-o articulare micro/macrosintactică o susţin mai mulţi adepţi ai macrosintaxei (Berrendonner 1990; Blanche-Benveniste 1990; Pop 2000, 2010).

4.2.1. Structuri topicalizate

Unele forme pronominale focalizează pacientul în acuzativ, la diateza activă, ca în exemplele de la (25) la (27), indicând doar *posibili candidați la pasivul gramatical*. În această strategie discursivă, formele pronominale, inițiale ori finale, sunt accentuate, cele finale rămânând, totuşi, prin poziția lor în plan secund, mai slabe decât primele:

(25) puteți să-l luați dumneavoastră direct↓ dacă vreți↓ deci *pe mine* nu *mă* deranjează cu nimic. (6)
(26) PE MINE*m-a::i:_amenințat*↓(195)
(27) nu *mă* ajutați şi *pe mine*↑(17)

Pronumele relativ *pe care*, la acuzativ, este un caz particular de focalizare în română, cu dublare clitică, la fel ca în spaniolă sau bulgară (cf. Desclés, Guenchéva 1993, p. 80). Este cazul în (28) :

(28) vă: sun în legătură cu oferta *pe care* mi-ați trimis-*o*: (19)

În (29) şi (30) sunt promovate în funcție de subiect pacienții verbelor *a purta* şi *a se chema*, folosite impersonal: în (29), interpretarea este cataforică, la posttema *roşu şi negru* (funcție discursivă izolată, după cum se vede, printr-o frontieră intonativă descendentă ↓):

(29) [ASTA*se poartă* acum↓ roşu şi negru. (244)
(30) B : PANASONIC *se cheamă*. (202)

Acest mecanism de „destituire a subiectului" şi „promovare a complementelor" în poziție de subiecte, la stânga (Hamma, Tardif, Badin 2017, p.1) este cel pe care Denis Creissels (2001, p.3) îl propune pentru „extinderea noțiunii de pasiv".

A exista, în (31), este o marcă tematică forte, cu clivaj, în corelare cu o relativă (*care se vehiculează*) incidentă la structura de bază *EXISTĂ: IDEEA* […] *că în jurul preşedintelui României este o nebuloasă*:

(31) EXISTĂ: IDEEA care *se vehiculează*↑ că în jurul preşedintelui României este o nebuloasă (147)

Un *da*' de retematizare inițiază o perioadă complexă în (32), care intercalează şi sintagma incidentă *spre exemplu*:

(32) da' LEMNU# spre exemplu↓NU nu o să *se poată încadra* ***la*** activ fix↓ (199)

Spre deosebire de (32), în (33) promovarea pacientului se face fără marcă specializată, prin simpla poziție frontală, dar vedem şi aici că o dezvoltare discursivă întrerupe, tot printr-o incidentă (*vedeți*), construcția pasivă.

(33) TRANSFORMĂRILE ASTEA vedeți *au fost scăPATE* la început. (101)

Considerăm că în structurile active dislocarea este mai puternic percepută ca poziție macrosintactică (discursivă), căci obiectul, mutat în poziție tematică şi cu reluarea sa prin pronume în acuzativ, îşi pierde statutul de subiect gramatical. Acest

fenomen de deplasare a unei funcţii gramaticale (cea de complement) care, prin izolare, dobândeşte funcţie discursivă (*temă*) a fost larg explicat în Roulet *et alii* 1985/1987[8] şi a fost considerat de Liana Pop (2000) un caz de *conversie pragmatică*.

Precizăm că, prin tematizarea unei forme definite, reluarea pronominală – notată cu italice subliniate de la (34) la (36) – este obligatorie:

(34) ACEASTĂ SUMĂ↑*trebuie s-o plătiţi* inteGRAL↓ (117)
(35) SAUNA# ei vin ţi-*o montează*↑ (199)
(36) DOUĂ POSIBILITĂŢI. v-a⊥ vi *le-a spus* şi dînsu. accepta[ţi (105)

Dimpotrivă, pentru complemente directe nehotărâte topicalizate, reluarea pronominală nu se mai face:

(37) AVANS # CÎT la> sută doriţi *să plătiţi* (200)
(38) NICI UN PREŢ NICI O OFERTĂ *nu mai faci* în euro(12)

4.2.2. Forme încorporate (contrageri)

La fel ca pentru participiile adjectivizate (zise *pasive lexicale*), substantivelor derivate din verbe tranzitive ar trebui să le fie recunoscut şi lor sensul pasiv implicit. Acest gen de substantive sunt frecvente sub formă de infinitiv lung (*numirea*, în 39, cu sensul de 'dumneavoastră aţi numit [pe cineva]'), sau de supin nominal (*răspunsul*, în 40, cu sensul de 'dumneavoastră aţi dat un răspuns'):

(39) se ştie că a fost *numirea* dumneavoastră
(40) *răspunsul* dumneavostră [este ⊥

Sublimat în forme nominale, sensul pasiv devine mai puţin evident, dar această particularitate permite dezvoltări discursive ample, cu aglomerări de forme pasive slabe, unele repetate în elaborarea secvenţei, cum sunt cele din (41): *cercetarea*, *investiţie*, *se creează*, *se realizează*, domeniu *necunoscut*, *ratări*.

(41) B: bineînteles. *cercetarea* este întotdeauna o activ⊥ o *INVESTIŢ[IE=*
A:=[pe termen lung da
+B: şi-*o investiţie*↓<$_R$ *o investiţie* pe termen lung↓ da' *o investiţie* care: CHIAR că *cercetarea*⊥eu nu vreau să se rămână cu impresia FALSĂ care *se creează*>↑<$_R$ DOAmne:>↓ tot ce *se cercetează*↓*se* şi *realizează*. *cercetarea* ca: orice: #activitate care este în domeniul *necunoscut*↓ în domeniul noului ↓în
A: da
B:poate să aibă şi *ratări*. (208)

În fine, să nu uităm de formele reflexive pasive, inventariate la diateza reflexivă, al căror agent este în acelaşi timp pacientul acţiunii verbale. Având în vedere „încorporarea" agent/pacient şi expresiile sale minimale (pronume atone, ca în 44), acestea nu sunt interpretate ca forme propriu-zis pasive:

(42) B : [ştii ce*m-am întrebat*o_timpu? (194)

[8] Prin exemple precum, în franceză: (1) *De ce livre, je n'ai jamais entendu parler* (construcţie cu subordonare); (2) ***Ce livre,*** *je n'**en** ai jamais entendu parler* (construcţie fără subordonare, ordine discursivă).

4.2.3. Pasive eliptice

În limba vorbită, construcţiile prototipice cu *a fi* + participiu (+complement de agent) pot apărea cu forme care elidează fie auxiliarul (42), fie participiul (43), fie chiar ambele elemente (44). Inferenţele semantice sunt uşor accesibile.

(43) LIVRAREA când *va fi* √

Aşa este în (43), unde contextul facilitează recuperarea verbului *a vinde*, neexprimat:

(44) CĂSUŢA *să fie* √ *la 610 euro*

În schimb, în (44), de verbalul *comanda* permite interpretarea sa fie drept complement al lui *a face*, fie ca sintagmă verbală de tipul *a comanda un obiect*:

(45) în două săptămîni √ COMANDA↓ (202)

O formă impersonală nereflexivă merită menţionată ca specifică limbii române: verbul la persoana a treia singular fără subiect explicit – *scrie* (în 45) – care este echivalentul formei perifrastice pasive *este scris*:

(46) în statu:t *SCRIe::*↓ că orice contract şi orice decizie> *se ia* în birou fedeRAL. (193)

4.3. Elaborări pasive în cumul

Am văzut din exemple anterioare că în registrul oral alternanţe de forme pasive, de tip gramatical ori discursiv, sunt frecvente. Numeroase ocurenţe extrase din corpus indică, în elaborări complexe, o importantă prezenţă a sensului pasiv prin expresii micro sau/şi macrosintactice. Dăm mai jos şi altele:

(47) (xxx) UN CONTRACT*nu se face*↓ şi *se* <@*uită* de el aşa > # şi:în general↑î: GRIJA ă: ***faţă de***: acest contract↓ şi ***de*** toate anexele lui↓ sau LIPSA DE GRIJĂ↓*se va reflecta* ***în***: nişte *plăţi*↓ ă: mai mari↓

Astfel, în exemplul (46),

– *un contract nu se face şi se uită de el aşa* indică o topicalizare a complementului (*contract*, un deverbal) urmată de două pasive reflexive (*se face, se uită*);

– *grija*, *lipsa de grijă*, *plăţi* sunt şi ele deverbale topicalizate, cu sens rezultativ.

În fine, în (47), o formă adjectivală (figură *necunoscută*) se învecinează cu un reflexiv personal (*s-a afirmat*), apoi cu o structură perifrastică prototipică (*a fost promovat*) şi, în fine, cu un pasiv reflexiv (*s-a vădit*):

(48) e: pretenţios să caracterizezi un om numai din contacte↑ dar: î: orCINE poate vorbi despre hagi pentru că nu este ă:ă: o figură *necunoscută* [...] el *s-a afirmat* din FRAgedă tinereţe ca un: talent înnăscut↑ a CONfirmat de fiecare dată↓ de cînd a pornit de la faru'↓ apoi cînd a [...] venit în echipele bucureştene↓ cînd *a fost promovat* în echipa naţională↓ [...] adică în primul rînd este un om cu un talent naTIV<P deosebit>↓ care *s-a vădit*: în primele sale ă: manifestări↓ (160)

Din perspectiva dinamicii informaționale a discursului, aceste forme care se cumulează în elaborări discursive complexe, doar semnalate aici, necesită cu siguranță o investigare mai profundă.

5. CONCLUZII

Din punct de vedere practic, am putut detaşa într-un corpus oral diferite structuri pasive mai puțin prototipice – unele pe care le-am numit *potențiale*, altele care sunt înregisatrate ca *lexicale*, altele care *tematizează* complementul direct şi/sau rezultatul acțiunii, în configurații împletite de micro- şi macrosintaxă.

Teoretic, am ajuns la concluzia că, pentru limba română, extinderea noțiunii de pasiv e necesară dincolo de formele sale gramaticalizate. Exemplele pe care le-am cules în acest studiu preliminar schițează posibile expresii pasive în româna vorbită, evident graduale, căci ele se situează dincoace (structuri potențiale) şi dincolo de formele prototipice (configurații discursive).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Berrendonner 1990 = Alain Berrendonner, *Pour une macro-syntaxe*, în „Travaux de linguistique”, 1990, no 21, p. 25–36.

Blanche-Benveniste 1990 = Claire Blanche-Benveniste, *Le français parlé. Etudes grammaticales*, Paris, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1990.

Boioc Apintei, Costea 2020 = Adnana Boioc Apintei, Ştefania Costea, *When **a veni** 'come' becomes **a fi** 'be'. **A veni** 'come' as a copulative verb in Romanian*, în RRL, LXV, 2020, nr. 2, p. 135–144.

Botez Stănescu, Dragomirescu 2020 = Mădălina Botez Stănescu, Adina Dragomirescu, *The Romanian Verbs**a rămâne** 'remain' and **a se afla** 'besituated' on the grammaticalization scale*, în RRL, LXV, 2020, nr. 2, p. 145–158.

Bove 2008 = Rémy Bove, *Analyse syntaxique automatique de l'oral. Étude des disfluences*, în *Informatique et langage*, Université de Provence – Aix-Marseille, I, 2008.

Chircu 2010 = Adrian Chircu, *Construcții complexe cu EPS şi construcții derivate de la sintagme cu EPS*, în Adina Dragomirescu, Alexandru. Nicolae, Rodica Zafiu (ed.), *Limba română: controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română, Bucureşti, 4–5 decembrie 2009*, vol. I, Bucureşti, Editura Universității Bucureşti, 2010, p. 21–26.

Creissels 2001 = Denis Creissels, *Remarques sur la notion de passif et l'origine des constructions passives*, în „Linx” [En ligne], 45, 2001 (http://journals.openedition.org/linx/).

Desclés, Guenchéva 1993 = Jean-Pierre Descles, Zlatka Guentchéva, *Le passif dans le système des voix français*, în „Langages” 1993, nr. 109. *Sur le passif*, p. 73–102.

DGSL = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană-Dindelegan, *Dicționar general de ştiințe ale limbii (DGSL)*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1997.

Diaconescu 1959 = Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR, VIII, nr. 2, p. 3–17.

Dragomirescu, Nicolae 2012 = Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, *Pasivul cu **a veni** – traducere din italiană sau inovație românească?*, în LR, LXI, 2012, nr. 1, p. 73–108.

Druetta 2020 = Ruggero Druetta, *Le passif à l'oral. Phénoménologie et propriétés aspectuelles dans OFROM*, în „Studia lingvistica romanica”, IV, 2020, p. 150–174 (http://orcid.org/0000-0002-6117-3437).

GALR = *Gramatica limbii române*, vol. II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
Hamma, Tardif, Badin 2017 = Badreddine Hamma, Amélie Tardif, Flora Badin, *Le passif à l'oral*. 2017.
Hoarţă-Cărăuşu 2009 = Luminiţa Hoarţă-Cărăuşu, *Un aspect al morfosintaxei textelor religioase din secolul al XV-lea: construcţia pasivă*, în A. Gafton, S. Guia, I. Milică (ed.), *Lucrările Conferinţei Naţionale „Text şi discurs religios", Iaşi, 13–14 noiembrie 2009*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"; ediţia a II-a, 2010, p. 269–278 (http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A71/pdf).
Iordan 1950 = Iorgu Iordan, *Note sintactice*, în SCL, I, 1950, nr. 2, p. 269–279.
IVLRA = Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (dir.), *Interacţiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiţă de tipologie*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002.
Kleiber 1990 = Georges Kleiber, *La sémantique du prototype. Catégories et sens lexical*, Paris, PUF, 1990.
Langaker 1987 = Ronald W. Langaker, *Foundations of Cognitive Grammar*, Stanford, California, Stanford University Press, 1987.
LR = „Limba română", Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Manoliu 1971 = Maria Manoliu, *Gramatica comparată a limbilor romanice*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1971.
Pană-Dindelegan 2003 = Gabriela Pană-Dindelegan, *Note asupra pasivului*, în *Elemente de gramatică. Dificultăţi, controverse, noi interpretări*, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2003, p. 133−139.
Pop 2000 = Liana Pop, *Espaces discursifs. Pour une représentation des hétérogénéités discursives*, Leuven. Peeters, 2000 (BIG 42).
Pop 2010 = Liana Pop, *Les modèles linguistiques face à la problématique du discours*, în „StUBB, 2010, nr. 1–2, p. 123–143.
Roulet 1985/1987 *et alii* = Eddy Roulet *et alii*, *L'Articulation du discours en français contemporain*, Berne, Francfort-s.-Main, New York, P. Lang, 1985/1987.
RRL = „Revue roumaine de linguistique", Bucureşti, I, 1954 şi urm.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice", Bucureşti, I, 1950 şi urm.
Stati 1954 = Sorin Stati, *Valorile participiului*, în *Gramatica limbii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1954,p. 318–337.
StUBB = „Studia Universitatis Babeş-Bolyai", series Philologia, Cluj(-Napoca), I, 1956 şi urm.

GRADUAL PASSIVE
(*Abstract*)

In this paper we address expressions that take a passive meaning in Romanian spoken language. We compare these expressions with passive structures acknowledged by grammarians as such in spoken and written language. By this methodology we could delimitate some new oral occurrences for oral Romanian passives.

After an attempt to define the passive meaning in a gradual perspective, we analyse occurrences of canonical and non-canonical passive structures in a corpus of spoken Romanian.

Cuvinte-cheie: *sens pasiv*, *gradualitatea pasivului*, *forme canonice şi noncanonice*, *structuri discursive ale limbii vorbite*, *limba română*.
Keywords: *passive meaning*, *graduality of passive forms*, *canonical and non-canonical forms*, *discursive structures in spoken language*, *Romanian*.

Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
liananegrutiu@yahoo.fr